

Licenčný kurz Archimedes

Využitie tabuľkového procesoru ako laboratórneho denníku

RNDr. Silvia Dulanská, PhD

Bratislava, 2010

Katedra jadrovej chémie, PriFUK

Predslov

Nakoľko sa semestrálna úloha týka využitia tabuľkového procesoru Excel a má vychádzať z pracovnej (v mojom prípade hlavne laboratórnej) praxe, zostavené úlohy sa týkajú priameho využívania tabuľkového procesoru ako pomôcky pri vyhodnocovaní výsledkov z rádiochemických analýz.

Prvá, druhá úloha a tretia úloha sa týka merania a vyhodnocovania izotopu stroncia v analyzovaných vzorkách, štvrtá úloha sa týka porovnania regresnej analýzy uskutočnenej programom Excel a AdStatom.

1. Úloha

Výpočet aktivity stanovovaného rádionuklidu ^{90}Sr vo vzorke

Stroncium-90 je štiepnym produktom uránu. Je to beta žiarič o max. energii 0,54 MeV, ktorý sa s dobou polpremeny 28,82 r. rozpadá na Y-90. Ytrium-90 emituje žiarenie beta o energiách 0,521 MeV (0,01 %), 2,28 MeV (99,9 %). S dobou polpremeny 64,11 hod. sa rozpadá na stabilný izotop ^{90}Zr . Za 18 dní sa ustáľuje radioaktívna rovnováha medzi ^{90}Sr a ^{90}Y na 99 %. Stanovenie ^{90}Sr meraním žiarenia dcérskeho nuklidu je výhodnejšie z pohľadu účinnosti merania. Nevýhodou je predĺženie doby analýzy, alebo môže byť meranie uskutočnené v určitom štádiu nárastu ^{90}Y .

Čerenkovo žiarenie vzniká u vysoko energetických beta častíc v priehľadnom materiály, keď letiace beta častice v poli atómov a molekúl pôsobia na ne tak, že sa v nej otáčajú opačnými pólmi, a prevezmú od nej časť energie. Po doletu beta častice sa vracajú dipóly do pôvodnej polohy a získanú energiu vyžiaria vo forme fotónov. Podstatou merania aktivity pomocou kvapalinovej scintilačnej spektrometrie žiarenia beta je detekcia fotónov vzniknutých vo vialke (meracia kyveta) v dôsledku interakcie žiarenia beta so scintilátorom. Takto vzniknuté fotóny sú pomocou fotonásobiču prevedené na elektrický signál, ktorý sa ďalej upravuje. Výsledkom merania je číslo, ktoré udáva detekovateľnú početnosť fotónov, ktorých energia spadá do vopred zvoleného intervalu (0-50 keV). Meranie vzoriek na stanovenie objemovej aktivity nuklidov žiarenia beta sa uskutočňuje na zariadení TRICARB 2900TR pomocou programu QuantaSmartTM.

Kvapalinová scintilačná spektrometria (LSC) – je v súčasnosti najcitlivejšou univerzálnou a široko používanou meracou technikou na detekciu a kvantifikáciu rádioaktivity. LSC je aplikovateľná na všetky formy rádioaktívneho žiarenia. Je to analytická metóda, ktorá určuje aktivitu rádionuklidov z intenzity svetelných fotónov emitovaných kvapalným scintilátorom. Scintilačný proces teda vyžaduje konverziu energie jadrovej premeny na svetlo.

1. Výpočty použité v programe Excel

Výpočet aktivity ^{90}Sr pri použití metódy separácie pomocou extrakčnej chromatografie na Sr Resin, Empore diskoch a AnaLig Sr sorbente.

Za predpokladu, že analyzovaná vzorka neobsahuje ^{89}Sr , tento výpočet pre stanovenie aktivity ^{90}Sr v analyzovanej vzorke môžeme použiť pre meranie preparátu na nízko-energetickom proporcionálnom meracom zariadení alebo meraním Čerenkovovho žiarenia na kvapalnom scintilačnom spektrometri.

Hmotnostnú, resp. objemovú aktivitu ^{90}Sr a vypočítame na základe jeho dcérskeho rádionuklidu ^{90}Y podľa vzťahu

$$a = \frac{n_p - n_f}{E_Y \cdot R_{Sr} \cdot R_Y \cdot I_Y \cdot Q} \quad (1)$$

- kde
- n_p je početnosť impulzov preparátu, s^{-1}
 - n_f je početnosť impulzov pozadia, s^{-1}
 - E_Y je účinnosť detekcie ^{90}Y
 - R_{Sr} je chemický výtťažok stroncia
 - R_Y je chemický výtťažok yttria, $R_Y=1,0$ pre meranie ^{90}Y cez Čerenkovovo žiarenie
 - I_Y je korekčný faktor pre nárast ^{90}Y
 - Q je hmotnosť, resp. objem analyzovanej vzorky, kg, resp. dm^3

Pre výpočet korekčného faktora I_Y platí vzťah

$$I_Y = 1 - e^{-\frac{\ln 2}{T_{1/2}} \cdot (t_2 - t_1)} \quad (2)$$

- kde
- $T_{1/2}$ je doba polpremeny ^{90}Y , $T_{1/2}=64,1$ hod
 - $t_2 - t_1$ je doba od začiatku nárastu ^{90}Y t_1 (začiatok separácie Sr) po ukončenie nárastu ^{90}Y t_2 (začiatok separácie ^{90}Y po jeho náraste), hod.

Chemický výt'azok R s príslušnou štandardnou neistotou $u(R)$ sa vypočíta podľa vzťahu (3) v prípade, ak chemický výt'azok stanovujeme prídavkom stopovacieho rádionuklidu

$$R = \frac{N_{tr}}{t \cdot E \cdot A_{tr}} \quad (3)$$

$$u(R) = R \cdot \sqrt{\left(\frac{u(n_{tr})}{n_{tr}}\right)^2 + \left(\frac{u(E)}{E}\right)^2 + \left(\frac{u(A_{tr})}{A_{tr}}\right)^2} \quad (4)$$

kde N_{tr} je počet impulzov stopovacieho rádionuklidu
 t_{tr} je doba merania stopovacieho rádionuklidu, s
 n_{tr} je početnosť impulzov stopovacieho rádionuklidu, s⁻¹
 E je účinnosť detekcie
 A_{tr} je aktivita pridaného stopovacieho rádionuklidu, Bq

Pre výpočet rozšírenej štandardnej neistoty U_a platí vzťah

$$U_a = 2 \cdot a \cdot \sqrt{\left(\frac{u(n_Y)}{n_Y}\right)^2 + \left(\frac{u(E)}{E}\right)^2 + \left(\frac{u(R_{Sr})}{R_{Sr}}\right)^2 + \left(\frac{u(Q)}{Q}\right)^2} \quad (5)$$

Štandardnú neistotu početnosti impulzov preparátu ytria $u(n_Y)$ vypočítame podľa vzťahu (6). Ostatné príspevky k štandardnej neistote môžeme zanedbať.

Pre výpočet štandardnej neistoty počtu impulzov, resp. početnosti impulzov použijeme vzťah (6), resp. (7)

$$u(n) = \sqrt{\left(\sqrt{\frac{n_p}{t_p}}\right)^2 + \left(\sqrt{\frac{n_f}{t_f}}\right)^2} \quad (6)$$

$$u(n) = \sqrt{\left(\sqrt{\frac{N_p}{t_p^2}}\right)^2 + \left(\sqrt{\frac{N_f}{t_f^2}}\right)^2} \quad (7)$$

kde n_p je početnosť impulzov meraného preparátu
 N_p je počet impulzov merného preparátu
 t_p je doba merania preparátu
 n_f je početnosť impulzov pozadia
 N_f je počet impulzov pozadia

t_f je doba merania pozadia

Za predpokladu, že preparát i pozadie sa merajú rovnakú dobu, môžeme použiť nasledovný vzťah

ak $t_p = t_f$ a $N = N_p - N_f$,

potom
$$u(n) = n \cdot \left(\frac{\sqrt{N_p + N_f}}{N} \right) \quad (8)$$

Záver

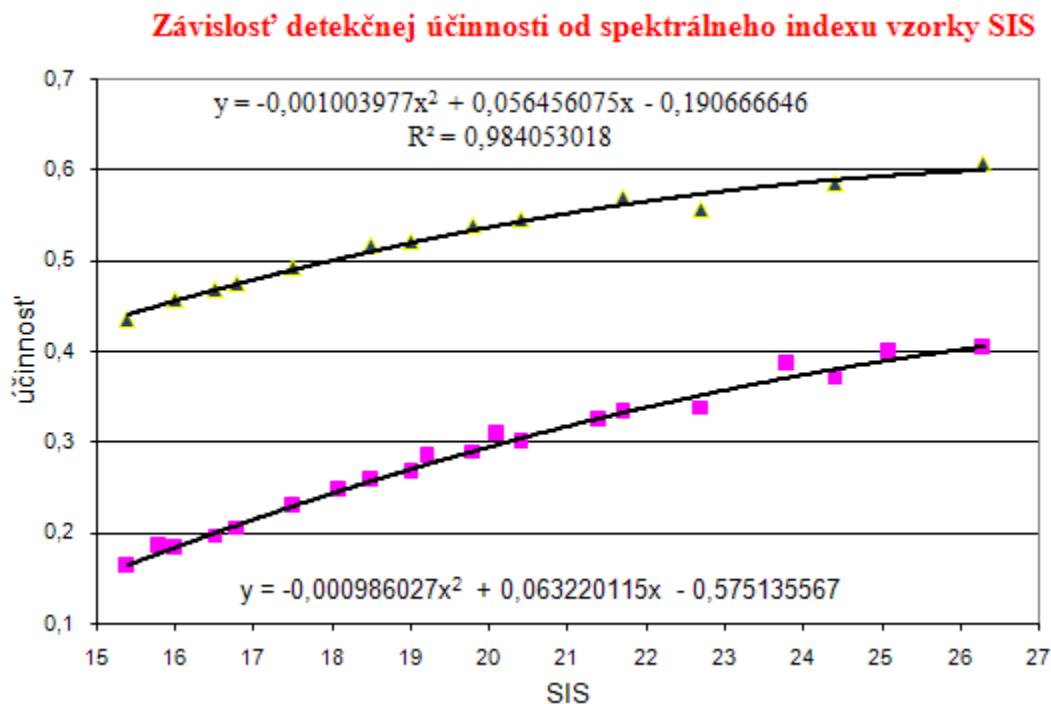
Programom Excel boli na základe vyššie uvedených vzťahov, vypočítané merné aktivity ^{90}Sr v analyzovaných vzorkách.

2. Úloha

Kalibrácia kvapalinového scintilačného spektrometra, stanovenie detekčnej účinnosti ytria 90.

Na výpočet detekčnej účinnosti sa zostrojila kalibračná krivka so štandardnými roztokmi ^{90}Sr s aktivitou 4545,5Bq a stúpajúcim množstvom Fe^{3+} . Z nameraných hodnôt sa na základe kalibračnej krivky závislosti detekčnej účinnosti a SIS (spektrálny index vzorky). Kalibračná krivka slúži na výpočet detekčnej účinnosti dcérskeho produktu stroncia- yria 90 v závislosti SIS vzorky. Po stanovení detekčnej účinnosti sa vypočíta pomocou vzťahov (1-3) merná aktivita stroncia v kontaminovaných vzorkách.

V programe excel sa zostrojil graf závislosti (1) spektrálneho indexu vzorky SIS od hodnoty detekčnej účinnosti získanej meraním štandardu ^{90}Sr .

Öbr. 1 Závislosť detekčnej účinnosti od spektrálneho indexu vzorky SIS

Tabuľka 1

	1-30kev		5-25kev			
Hmotnosť ⁹⁰Sr	CPM-A	efficiency	CPM-B	efficiency	SIS	vzorka-Fe m(Fe³⁺)
0,0999	16550,3	0,6074	10979,4	0,4030	26,3	0
0,0998	15145,4	0,5564	9195	0,3378	22,7	20
0,0996	14607,8	0,5378	7860,1	0,2894	19,8	50
0,1005	14262,4	0,5203	7302,7	0,2664	19	75
0,1011	14222,7	0,5158	7077,8	0,2567	18,5	100
0,1013	13597,8	0,4922	6306,4	0,2283	17,5	150
0,0997	15872,4	0,5837	10088,2	0,3710	24,4	5
0,1012	13099,8	0,4746	5677	0,2057	16,8	250
0,101	12895	0,4681	5428,9	0,1971	16,5	300
0,0972	12105,1	0,4566	4847,8	0,1829	16	400
0,1014	11988,8	0,4335	4486,2	0,1622	15,4	500
0,1006	15583	0,5680	9121	0,3324	21,7	20
0,1005	14911	0,5440	8215	0,2997	20,4	30

Záver Na základe získanej kalibračnej krivky je možné určiť na základe SIS (hodnota vo výsledkoch v LSC) detekčnú účinnosť ⁹⁰Y a vypočítať mernú aktivitu stroncia v analyzovaných vzorkách.

4. Úloha

Porovnanie vybraných separačných metód v kontaminovaných vzorkách sledovaním radiačno-chemického výťažku a stanovenie aktivity ^{90}Sr

a) Vzorka kontaminovanej vody

Vzorka RS pochádza z areálu vyradenej jadrovej elektrárne A1. Odobratá a dodaná bola pracovníkmi JE. Po jej odbere bolo na mieste upravené pH s HNO_3 . Celý objem kontaminovanej vody bol pred analýzou prefiltrovaný. Na jednotlivú analýzu sa odoberalo objem uvedený v pracovnom postupe jednotlivých separačných metód.

RS vzorka 30 ml	N_0 vzorky	N vzorky	R
Analig	2879	2622	0,9107
Analig	2879	2555	0,8875
Analig	2366	2100	0,8876
Analig	2366	1494	0,6314
Empore	1245	532	0,4273
Empore	1245	368	0,2956
Empore	1892	527	0,2785
Empore	1892	588	0,3108
Empore	1945	1072	0,5512
Empore	1945	725	0,3728
Empore	2668	1009	0,3782
Empore	2668	2641	0,9899
Sr resin	3337	2093	0,6272
Sr resin	3337	2737	0,8202
Sr resin	3084	2418	0,7840
Sr resin	3084	2319	0,7519
Sr resin	2823	2377	0,8420
Sr resin	2756	2495	0,9053
Sr resin	2736	2318	0,8472
AnaLig	2736	2484	0,9079
Empore	2736	907	0,3315
AnaLig	4089	2365	0,5784
AnaLig	2718	256	0,0942
AnaLig	3348	2693	0,8044
AnaLig	3586	3075	0,8575
AnaLig	2457	2473	1,0065
AnaLig	2457	2398	0,9760
Sr resin	2753	0	0,0000
Sr resin	2753	42	0,0153
Sr resin	2753	700	0,2543

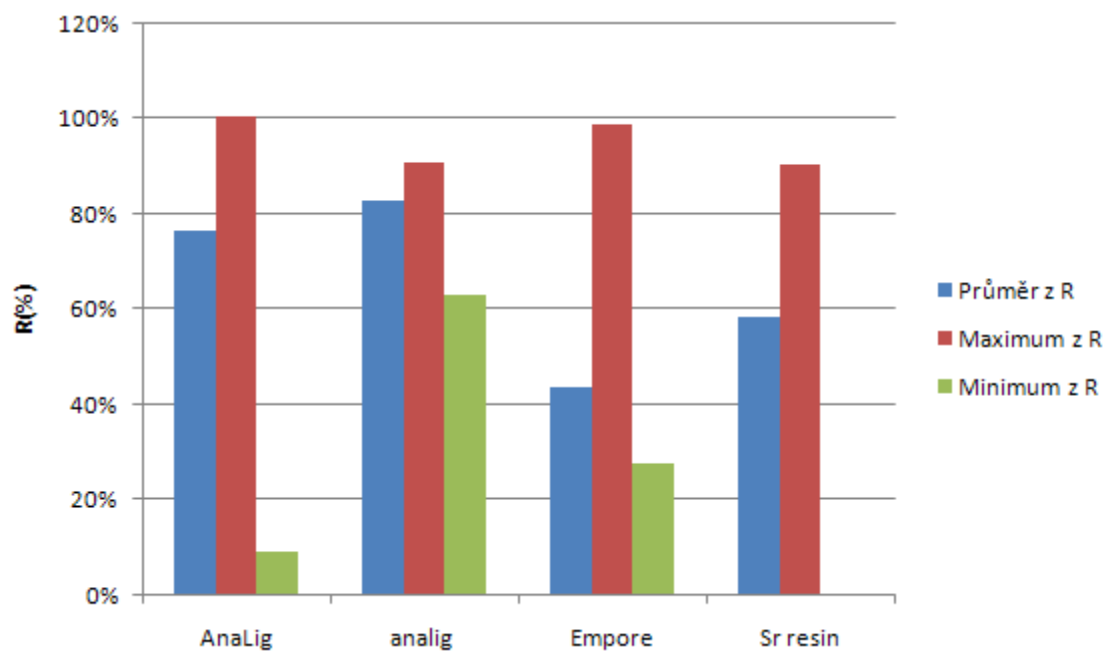
AnaLig	2960	2495	0,8429
AnaLig	2960	2441	0,8247
AnaLig	2960	2729	0,9220
AnaLig	2960	2114	0,7142
AnaLig	2960	2011	0,6794

Tabuľka 2 Výsledky kontaminovanej vody RS, tabuľka v programe Excel.

	Data		
RS vzorka 30 ml	Průměr z R	Maximum z R	Minimum z R
AnaLig	76,73%	100,65%	9,4%
analig	82,93%	91,07%	63,1%
Empore	43,73%	98,99%	27,9%
Sr resin	58,47%	90,53%	0,0%
Celkový součet	63,74%	100,65%	0

Obr.2 Kontingenčná tabuľka vody RS, tabuľka v programe Excel.

V kontingenčnej tabuľke sa nachádzajú hodnoty priemerného rádiochemického výťažku použitých extrakčno-chromatografických metód vybranej vzorky kontaminovanej vody RS.

Obr.3 Závislost' radiačno-chemického výt'azku od použitých separačných metod.(program Excel)

Metoda	Data	
	Průměr z aktivita	Průměr z R
AnaLig	383,0764196	92,66%
empore	387,8318572	45,05%
Sr resin	431,3663282	76,51%
Celkový součet	397,7865798	68,37%

Seznam polí kontingenční tabulky

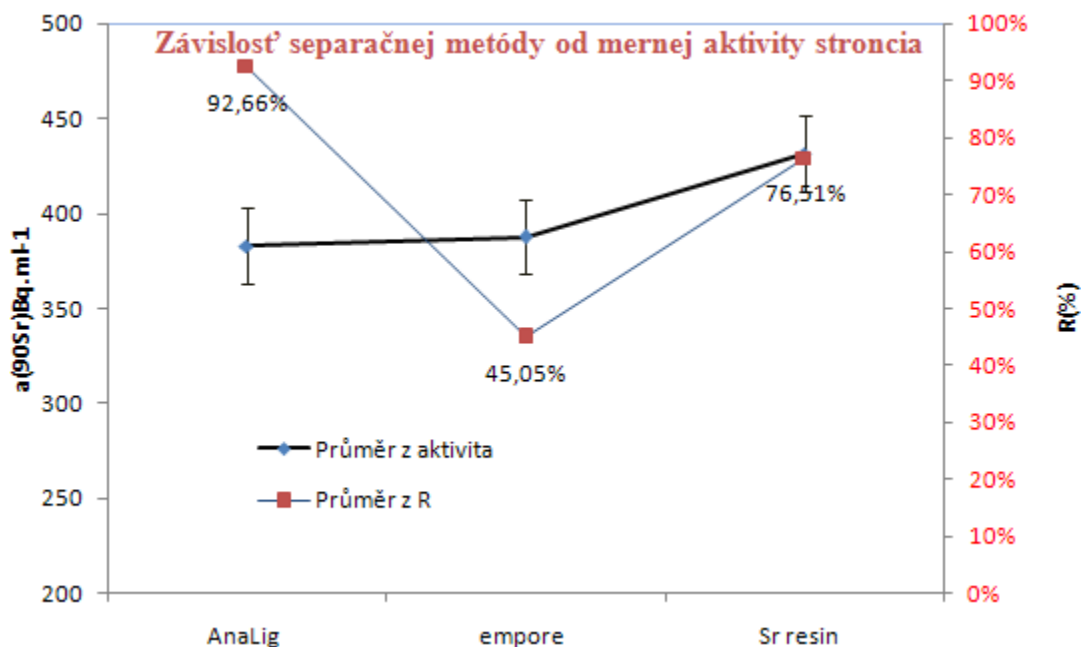
Zvolte pole, které chcete přidat do sestavy:

- Metoda
- N
- NF
- N-85 vzorka
- t v h
- R
- I
- narast Y
- aktivita
- N85 100
- V,m
- ucinnost
- Np
- uř. bez št.

Přetáhnout pole mezi následujícími oblastmi:

Filtr sestavy Pole legendy (...)
 Pole osy (kate... Hodnoty

Odložit aktualizaci rozlo... Aktualizovat

Obr. 4 Graf závislosti mernej aktivity a radiačnochemického výťažku od použitého sorbentu

Záver

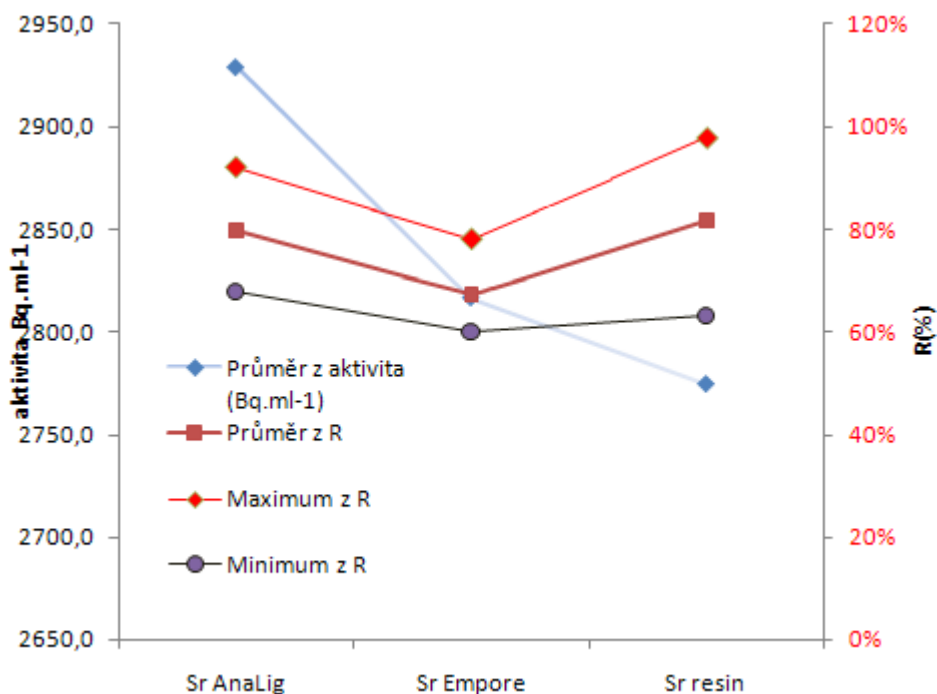
Merná aktivita vzorky RS z areálu vyradenej jadrovej elektrárne A1 bola stanovená tromi SPE sorbentami. Priemerná aktivita $a = 397,78 \text{ Bq.ml}^{-1}$. Najvyššie radiačnochemické výťažky sa dosiahli sorpciou na SPE sorbente AnaLig Sr (IBC Company) a Sr resin (Eichrom) (obr. 4).

b) Vzorka Sr 90

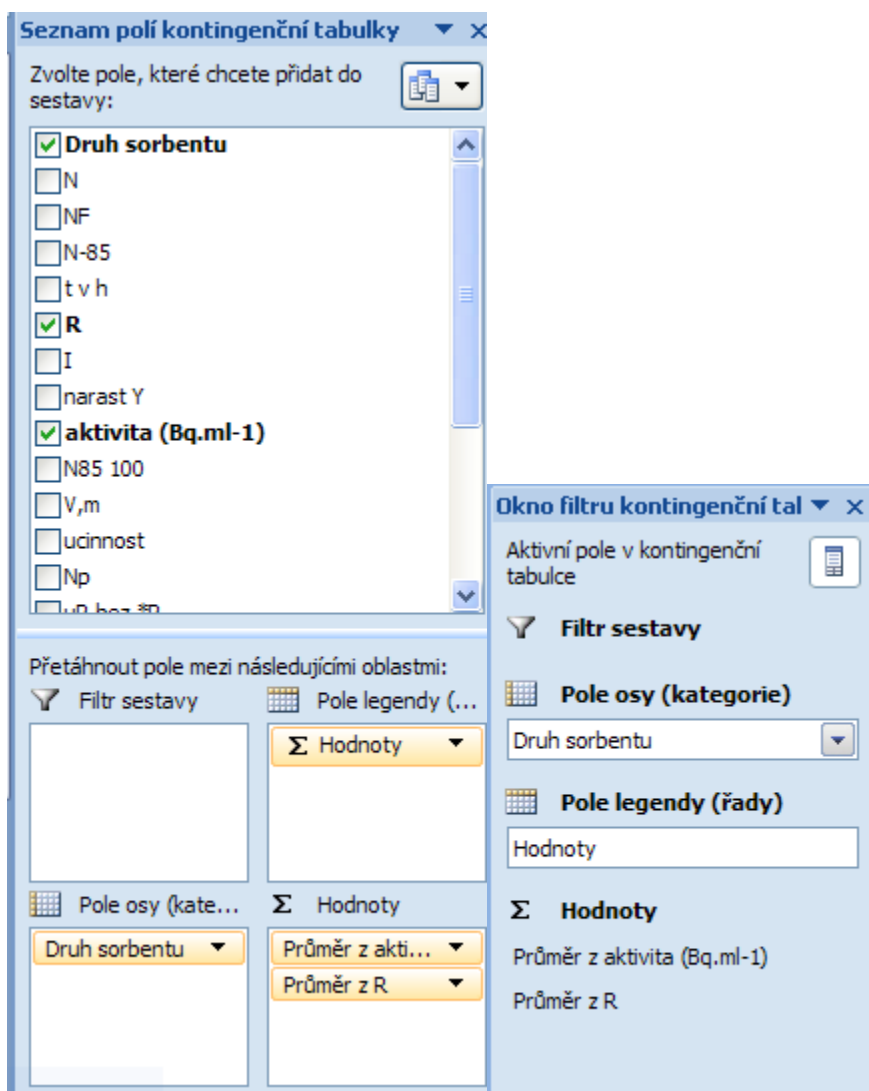
Vzorka Sr 90 pochádza z *Referenčného chemického laboratória vojenského útvaru v Čereňanoch*. Najprv sa uskutočnili mechanické otery pomocou tampónov a nasledovne otery navlhčené v organických rozpúšťadlách (nebolo uvedené aké). Tampóny boli následne lúhované počas 48 h v $8 \text{ mol.dm}^{-3} \text{ HNO}_3$ pri teplote 110°C . Vzorka Libela bola dodaná na KJCh v 100 ml odmernej banke v prostredí $8 \text{ mol.dm}^{-3} \text{ HNO}_3$. Referenčné laboratórium odporučilo na analýzu plutónia odobrať množstvo uvedené v pracovnom postupe.

	Data			
Druh sorbentu	Průměr z aktivita (Bq.ml-1)	Průměr z R	Maximum z R	Minimum z R
Sr AnaLig	2929,4	79,66%	92%	68%
Sr Empore	2816,6	67,16%	78%	60%
Sr resin	2774,3	81,64%	98%	63%
Celkový součet	2840,1	76,16%	98%	60%

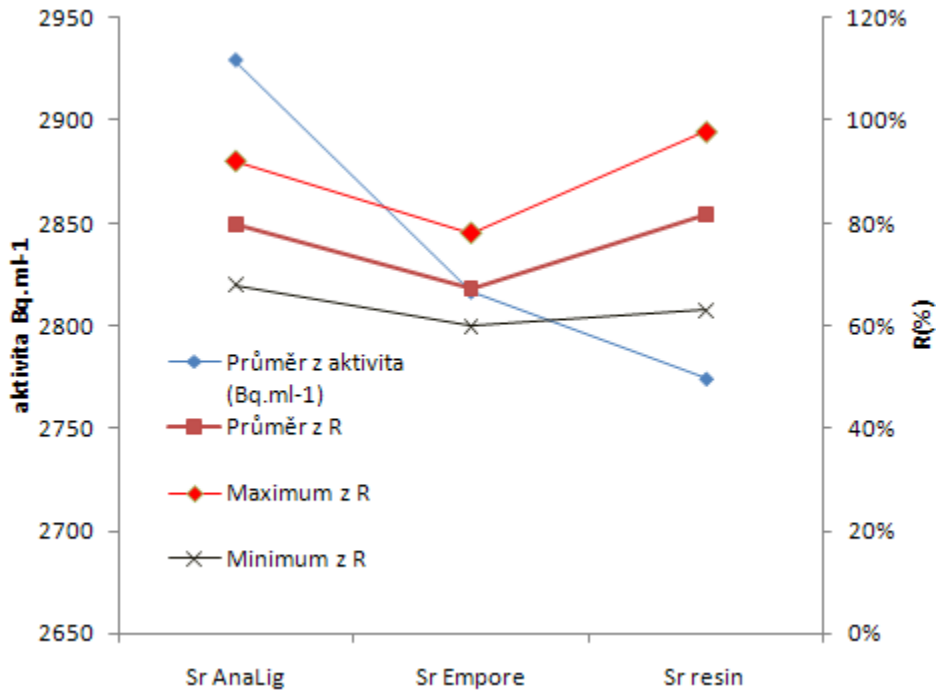
Tabuľka 3 Kontingenčná tabuľka vzorky Sr 90 obsahuje hodnoty mernej aktivity ^{90}Sr , priemerné hodnoty radiačno-chemického výťažku, max a min. hodnoty R zo všetkých použitých sorbentov.

Obr.5 Graf závislosti mernej aktivity a radiačnochemického výťažku od použitého sorbentu

Obr. 6 Kontingenční tabulka vzorky Sr 90, tabulka v programe Excel.

Obr. 7 Graf závislosti mernej aktivity a radiačnochemického výt'azku od použitého sorbentu

Druh sorbent	Data	
	Průměr z aktivity (Bq.ml-1)	Průměr z R
Sr AnaLig	2929,360528	79,66%
Sr Empore	2816,578675	67,16%
Sr resin	2774,274872	81,64%
Celkový součet	2840,071358	76,16%

Obr. 8 Výsledky mernej aktivity a priemerná hodnota výt'azku.

Záver

Priemerná aktivita vzorky z VU Čereňany je $2840,07 \text{ Bq.ml}^{-1}$, priemerný rádiochemický výt'azok pre jednotlivé separačné metódy sú uvedené v obr.8. Najvyššie radiačnochemické výt'azky sa dosiahli použitím sorbentu Sr resin od firmy Eichrom, následne SPE sorbentu AnaLig Sr (IBC Company).

5. Úloha

Porovnanie regresnej analýzy v programe Excel a AdStat

Výstupná oblasť v programe Excel obsahuje:

Obsah výslednej súhrnnej tabuľky obsahuje: **Anova, koeficienty, chyba strednej hodnoty, R^2 , počet pozorovaní, štandardnú chybu koeficientov.**

Do výslednej tabuľky sa ďalej môžu zvoliť políčka ako: **Rezídua, Štandardné rezídua, Graf s rezíduí, Graf regresnej priamky, Graf pravdepodobností**

1) Základné štatistické charakteristiky

Tabuľka 4 Štatistické hodnoty regresie bazénu DS, program **AdStat**

Viacnásobný korelačný koeficient: R	0,4988
Koeficient determinácie: D	0,2488
Predikovaný koeficient determinácie: R^2_p	0,4369
Stredná kvadratická chyba predikcie: MEP	3,276 E+08
Akaikovo informačné kritérium: AIC	8,6334E+02

Tabuľka 5 Štatistické hodnoty regresie bazénu DS, program **Excel**

<i>Regresní statistika</i>	
Násobné R	0,4932
Hodnota spoľehlivosti R	0,2432
Nastavená hodnota spoľehlivosti R	0,2248
Chyba st. hodnoty	18066,9562
Pozorování	43,0000

Párový korelačný koeficient R ukazuje štatistickú významnosť modelu. Hodnota spoľahlivosti R (*Excel*) je totožná s pojmom „koeficient determinácie D^2 “ (AdStat) predstavuje približne 24% bodov, ktoré vyhovujú regresnému modelu.

Kritika modelu

S kritikou dát tiež súvisí Studentov test štatistickej významnosti obidvoch sledovaných parametrov lineárneho regresného modelu, tu úseku b_0 a smernice priamky b_1 .

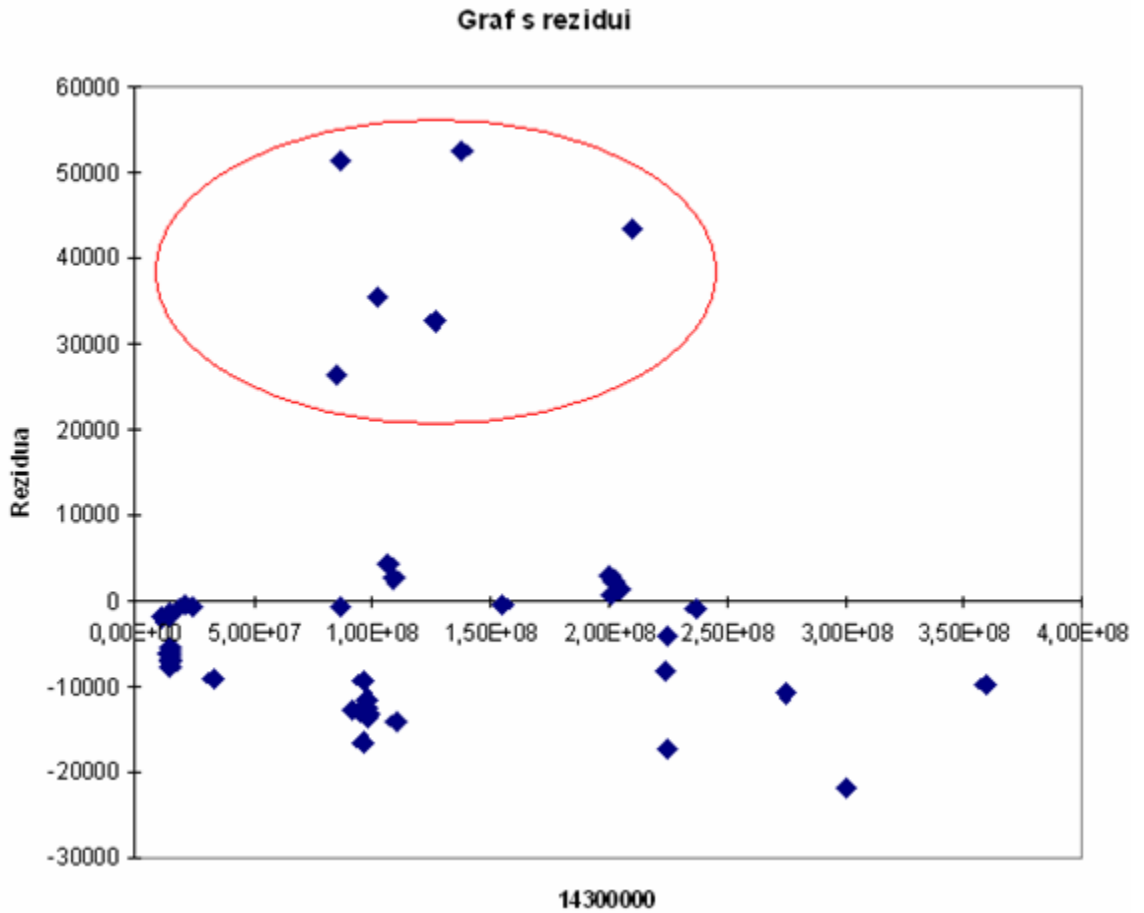
Odhady parametrov b_0 a b_1 a ich testy štatistickej významnosti u výberu bazénu DS, kde kritická hodnota $t_{1-\alpha/2}(N-2) = 2,018$.

Tabuľka 6 AdStat

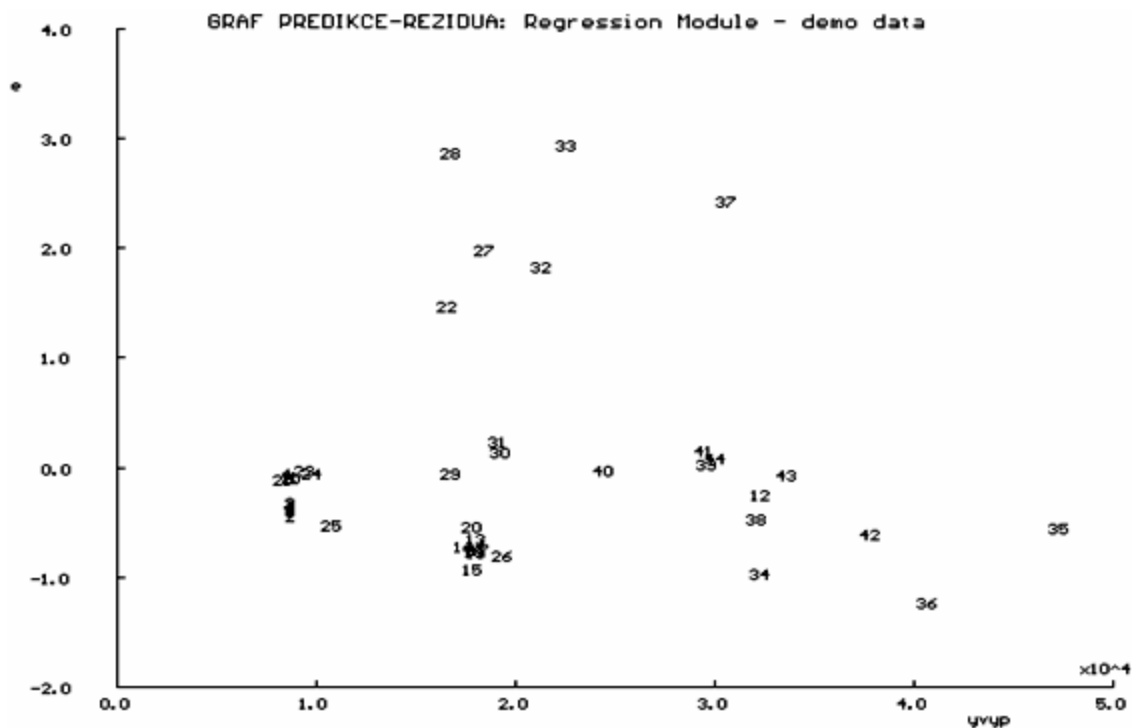
Parameter	Odhad	Smerodatná odchýlka	Test $H_0: b_j = 0$ vs. $H_A: b_j \neq 0$ t - kritérium Hypotéza H_0		Hladina významnosti
b_0	7,0119E+03	4,234E+03	1,656	Akceptovaná	0,105
b_1	1,1195E-04	3,00E-05	3,7293	Zamietnutá	0,001

Tabuľka 7 Excel

	Koeficienty	Chyba stř. hodnoty	t stat	Hodnota P	Dolní 95%	Horní 95%
Hranice	7050,7292	4391,7012	1,6055	0,1161	-1818,49	15919,95
14300000	0,0001	0,0000	3,6301	0,0008	0,00	0,00

Obr. 9 Graf reziduí, Excel. Reziduálne odchýlky nie sú náhodne rozmiestnené okolo nuly Ide o model s nekonštantným rozptylom

Obr.10 Graf predikcie – rezídua. AdStat. Graf rezidua vs. redikcia ukazujú mrak bodov. Je indikovaná heteroscedasticita.

Tabuľka 8 Excel

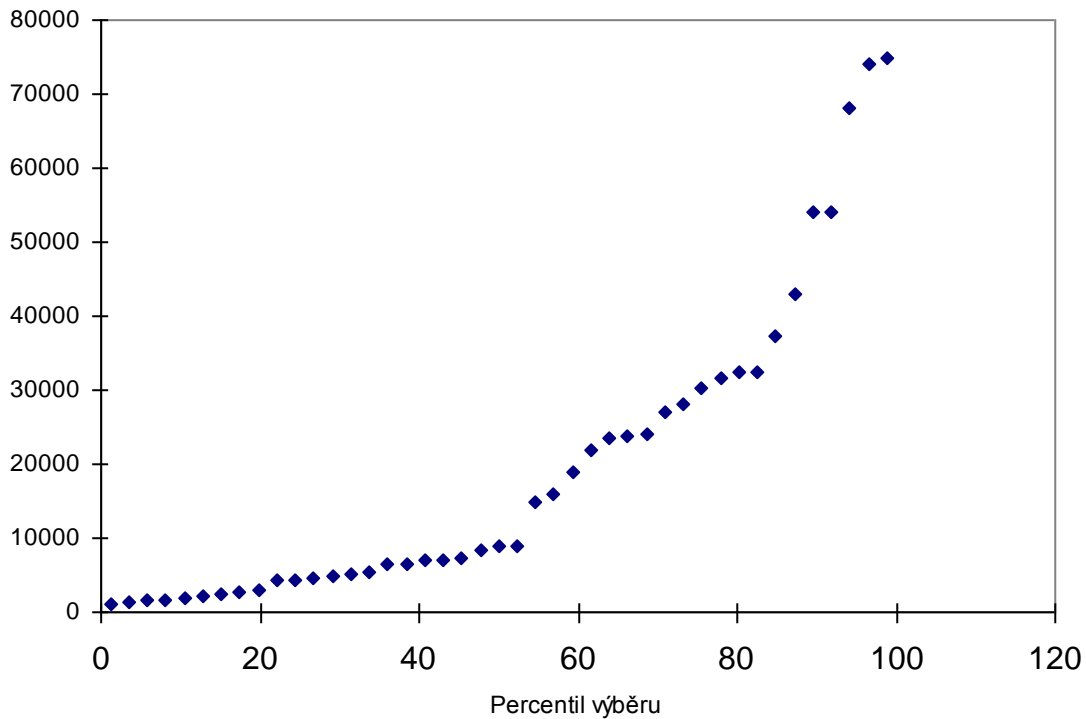
ANOVA

	<i>Rozdíl</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Významnost F</i>
Regrese	1,00	4301460258,00	4301460258,00	13,18	0,00
Rezidua	41,00	13383011202,47	326414907,38		
Celkem	42,00	17684471460,47			

Interpretácia analýzy rozpylu Excelu

Keďže vypočítaná hodnota pomeru variancií 13,18 je väčšia ako kritická hodnota 4,07, môžeme odmietnuť nulovú hypotézu o neprítomnosti lineárneho vzťahu medzi nezávislou a závislou premennou, teda môžeme potvrdiť existenciu lineárneho vzťahu medzi premennými na úrovni 0.95.

Graf s rozdelením pravdepodobnosti

Obr. 11 Analýza reziduálov (Excel) nám ukazuje, že predpoklad lineárnej závislosti bol chybný. Ich rozdelenie nie je náhodné a ich usporiadanie vykazuje trend, keď ich spojnice tvoria parabolu.

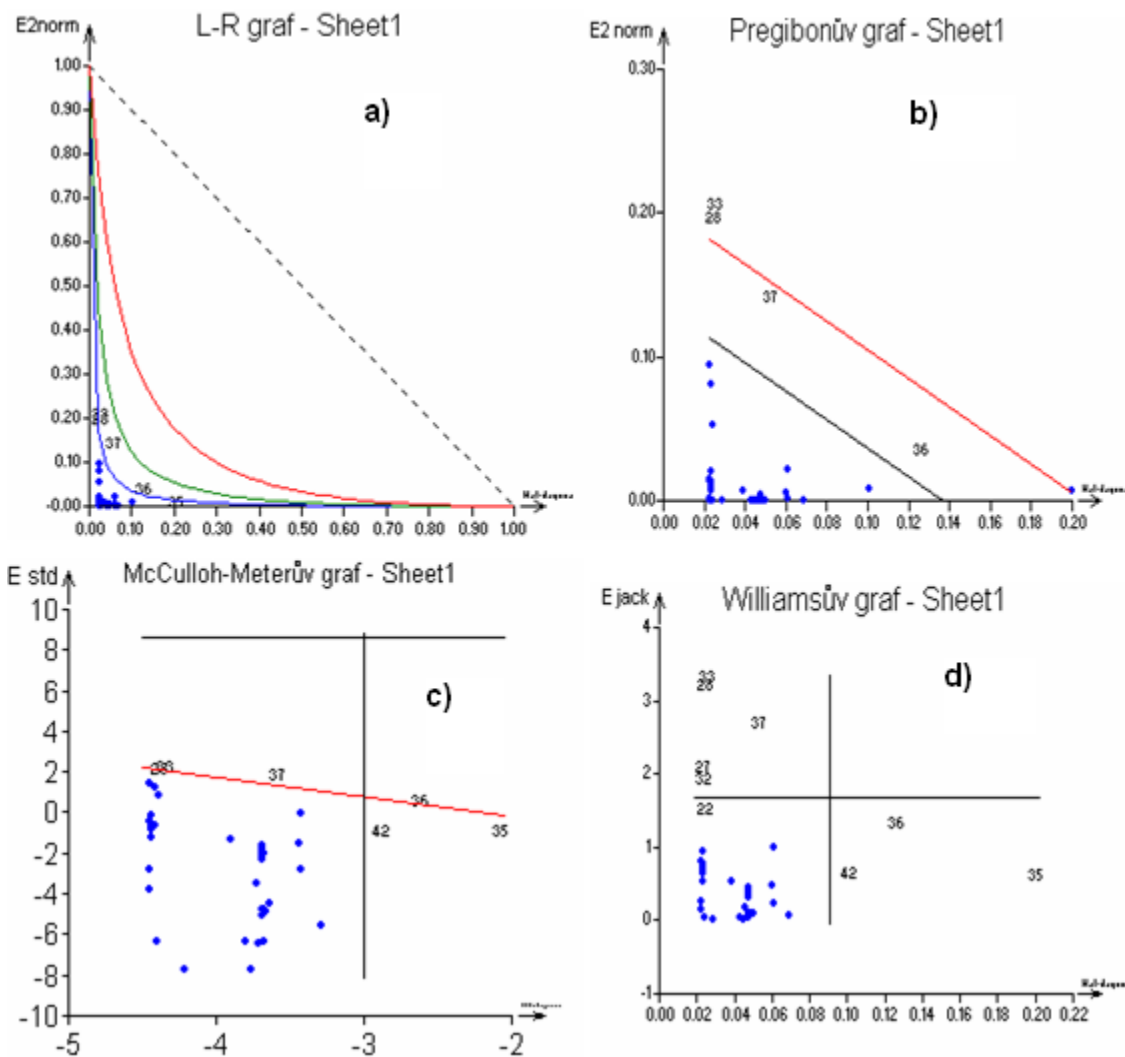
Tabuľka 9 Test štatistickej významnosti odhadov parametrov b_0 a b_1 a nájdené odhady pred kritikou dát, modelu a metódy (horný riadok) a po kritike (dolný riadok)

Parameter	Odhad	Smerodatná odchýlka	Test $H_0: b_j=0$ vs. $H_A: b_j \neq 0$		Hladina významnosti
			t - kritérium	Hypotéza H_0	
b_0	7,012E+03 3,993E+ 03	4,234E+03 2,450E+03	1,656 1,6297	Akceptovaná	0,111
b_1	1,1195E-04 9,7341E-05	3,00E-05 1,7388E-05	3,7293 5,5982	Zamietnutá	0,000

Regresná diagnostika, v programe AdStat

Identifikácia vplyvných bodov je uskutočnená piatimi rozličnými grafmi *AIC* sa používajú k rozlíšeniu medzi niekoľkými navrhnutými modelmi. Za optimálny sa považuje model, pre ktorý dosahuje *MEP* a *AIC* minimálnu hodnotu.

Regresná diagnostika (QC Expert) Identifikácia vplyvných bodov bola uskutočnená piatimi rozličnými grafmi a to *Williamsovým*, *Pregibonovým*, *McCullohov-Meeterovým*, *L-R* a *grafom predikovaných rezíduí*

Obr. 12 Diagnostický L-R (a) graf indikuje body 35 a 36 ako odľahlé a aj ako extrémny a body 37, 27, 28, 33 ako odľahlé. Williamsov graf (d) indikuje bod 33, 28, 37,

27 ako odľahlé a body 36, 42, 35 ako extrémny. McCulloch Meeterov (c) graf indikuje body 27, 28, 33, 37 ako odľahlé a 36, 35, 42 sú indikované ako extrémny. Pregibonov (d) graf indikuje body 33, 28, 35 ako silne vplyvné zatiaľ čo body 37, 36 ako stredne vplyvné

TESTOVÁNÍ REGRESNÍHO TRIPLETU (DATA + MODEL + METODA):

Fisher-Snedecorův test významnosti regrese, F : 1.3907E+01
 Tabulkový kvantil, $F(1-\alpha, m-1, n-m)$: 4.0727E+00
 Závěr: Navržený model je přijat jako významný.
 Spočtená hladina významnosti : 0.001

Scottovo kritérium multikolinearity, M : -1.6653E-16
 Závěr: Navržený model je korektní.

Cook-Weisbergův test heteroskedasticity, Sf : 4.3962E+02
 Tabulkový kvantil, $\chi^2(1-\alpha, 1)$: 3.8415E+00
 Závěr: Rezidua vykazují heteroskedasticitu.
 Spočtená hladina významnosti : 0.000

Jarque-Berraův test normality reziduí, L(e) : 3.4283E+01
 Tabulkový kvantil, $\chi^2(1-\alpha, 2)$: 5.9915E+00
 Závěr: Normalita není přijata.
 Spočtená hladina významnosti : 0.000

Waldův test autokorelace, Wa : 2.1898E+00
 Tabulkový kvantil, $\chi^2(1-\alpha, 1)$: 3.8415E+00
 Závěr: Rezidua nejsou autokorelována.
 Spočtená hladina významnosti : 0.139

Znaménkový test, Dt : -5.6741E-01
 Tabulkový kvantil, $N(1-\alpha/2)$: 1.6449E+00
 Závěr: Rezidua nevykazují trend.
 Spočtená hladina významnosti : 0.285

Obr.13 Testovanie regresného tripletu , ADSTAT

Kritika metódy (AdStat)

Fisherov-Snedecorovým testom významnosti regresie potvrdil, že navrhnutý model je prijatý ako významný, závislá premenná a nezávislá premenná sú lineárne závislé. Závery štatistických testov ukazujú, že všetky predpoklady metódy najmenší štvorcov nie sú splnené, predovšetkým Jeargue-Beerov test normality reziduí ukazuje, že klasické rezíduá nevykazujú normálne rozdelenie a Cook-Weisbergov test heteroskedasticity preukázal nekonštantný rozptyl reziduí, čiže heteroskedasticitu .

Záver

Regresná analýza bola uskutočnená pre porovnanie programom Excel a AdStat. V programe Excel chýba :

1. Regresná diagnostika. Regresná diagnostika obsahuje postupy k identifikácii :

- vhodnosť dát pre navrhnutý regresný model (zložka dáta) tzv. *kritika dát*
- vhodnosť modelu pre dané dáta (zložka model) tzv. *kritika modelu*
- vhodnosť základných predpokladov *MNS* (zložka metóda) tzv. *kritika metódy*

Kvalita dát úzko súvisí s užitým regresného modelu. Pri posudzovaní sa sleduje predovšetkým výskyt *vplyvných bodov*, ktoré môžu byť hlavným zdrojom rady problémov, ako je skreslenie odhadov a rast rozptylov až k celkovej nepoužiteľnosti regresných modelov. Pokiaľ tieto hodnoty nebudú nájdené, regresný model v niektorých prípadoch je „neúplný“.

2. Diagnostické grafy

Tabuľka 10 Prvý riadok predstavuje hodnoty vyjadrené programom Excel a druhý riadok predstavuje hodnoty po regresnej diagnostike a odstránení vplyvných bodov.

Viacnásobný korelačný koeficient: R	0,4988 0,6723
Koeficient determinácie: D	0,2488 0,4519
Predikovaný koeficient determinácie: R^2_P	0,4369 0,6396
Stredná kvadratická chyba predikcie: MEP	1,056E+08 (len program AdStat)
Akaikovo informačné kritérium: AIC	7,04E+02 (len program AdStat)

Pri vyhodnocovaní získaných dát, je dôležité uvedomiť si jednu dôležitú vec. Nestačí dáta „vložiť“ do programu, ktorý je pre používateľa „najjednoduchší“, ale je dôležité správne posúdiť, či tento software poskytne používateľovi optimálne a hlavne správne výsledky. Zle vyhodnotenú analýzu tak často vedú k nesprávne deklarovaným výsledkom!

